

VERENIGING OUD BROEK IN WATERLAND
Verslag over het jaar 1997

*Op de omslag: Zilveren penning ter gelegenheid van het bezoek aan Broek
van de stadhoudelijke familie, in 1788 (aangekocht door de vereniging)*

Vereniging Oud Broek in Waterland / Jaarverslag 1997

Inleiding

Wie in de laatste maanden oplettend door Broek gelopen is, heeft moeten constateren dat er weinig veranderingen hebben plaatsgevonden. Ons dorp heeft als het ware een (voorlopig) stadium van voltooiing bereikt, en er zijn (afgezien van twee panden op respectievelijk de Keerngouw en het Roomeinde) geen grote en ingrijpende restauraties meer te verwachten. Dit betekent dat het hoofdstuk "Veranderingen in het dorpsbeeld" in toekomstige jaarverslagen kort zal zijn of zelfs niet meer ter sprake zal komen.

Voor de Vereniging Oud Broek zal aldus het historische aspect van haar taak steeds belangrijker worden. Dit betekent niet dat de ontwikkelingen in het dorp met minder grote oplettendheid worden gevolgd. Een blijvende aandacht voor veranderingen in het dorpsbeeld is noodzakelijk en daarop zal, indien gewenst, gereageerd worden.

In dit verband mag erop gewezen worden dat over een paar maanden de derde bundel van de "Broeker Bijdragen" zal verschijnen (nrs. 31 $\frac{1}{m}$ 40). De 41^e Broeker Bijdragen, geschreven door Frouke Wieringa en bijgevoegd aan dit jaarverslag, heeft een nieuwe lay-out. Haar artikel over de Broeker landmeter Jan Nanningsz vormt het eerste nummer van de volgende reeks Broeker Bijdragen, een uitgave die al sinds 1972 door verschillende auteurs wordt verzorgd.

Oud Broek organiseerde in 1997 een aantal activiteiten, waarover u uitvoerig in het huishoudelijke gedeelte geïnformeerd wordt. Verder is een kort verhaal te lezen over "de doop van het joodse gezin Flesch in de Broeker kerk", bewerkt door ons erelid en mede-oprichter J.P. Mars.

Dit jaarverslag zou onvolledig zijn, als het niet zou stilstaan bij het overlijden van drie voormalige bestuursleden, in 1997. Het bestuur van Oud Broek herdenkt in dankbaarheid:

- W.J. van Bree, die vanaf de oprichting van Oud Broek tot 1968 bestuurslid was en door zijn artistieke aanleg een grote bijdrage binnen het bestuur leverde.
- Jeanne Crouse, die als wijkzuster niet alleen vrijwel iedere Broeker kende maar ook door iedereen gewaardeerd werd. Zij was al sinds 1972 bestuurslid, opvolgster van mevrouw De Boer-Tinkelenberg en beheerde van 1977 tot 1994 de ledenadministratie. Haar 22 jaren medewerking, inzet en persoonlijk engagement, verbonden met haar grote hartelijkheid, zal het bestuur van Oud Broek nooit vergeten.
- J. van der Snoek, eveneens sinds de oprichting bij de vereniging betrokken. Als wethouder vervulde hij de belangrijke functie van contactpersoon tussen de vereniging en haar belangen en het college van B&W. Jan van der Snoek trad 1979 af, maar bleef ook in de jaren daarna nauw met Oud Broek verbonden.

Tenslotte ook dit jaar heel veel dank aan diegenen die op verschillende wijzen de Vereniging Oud Broek en haar bestuur gesteund hebben. Voor suggesties en initiatieven houdt het bestuur zich ook in het nieuwe verenigingsjaar graag aanbevolen.

Vereniging Oud Broek in Waterland / Jaarverslag 1997

Bestuur & Jaarvergadering

Op 29 mei 1997 werd de eenendertigste jaarvergadering van de Vereniging Oud Broek gehouden. Het bestuur moest afscheid nemen van de heren E. van Schaagen en F.B.E.M. Noyons, die wij bij dezen nog eens hartelijk bedanken voor hun medewerking en inzet in het belang van Broek in Waterland.

Gelijktijdig werden tot bestuurslid gekozen de heer H.G.M. te Boekhorst, die aansluitend tot penningmeester werd benoemd, en de heer W.J.G. Husslage, die zich zal belasten met publiciteit ten behoeve van de Vereniging. Mevrouw R. Baltussen trad periodiek af en werd aansluitend herkozen.

Het bestuur was in 1997 derhalve als volgt samengesteld:

C.A. van Spaendonck-von Oppen	voorzitter
M.V. Mooijweer	secretaris
H.G.M. te Boekhorst	penningmeester
R. Baltussen	ledenadministratie
W.J.G. Husslage	publiciteit
P.J. Hornstra	lid

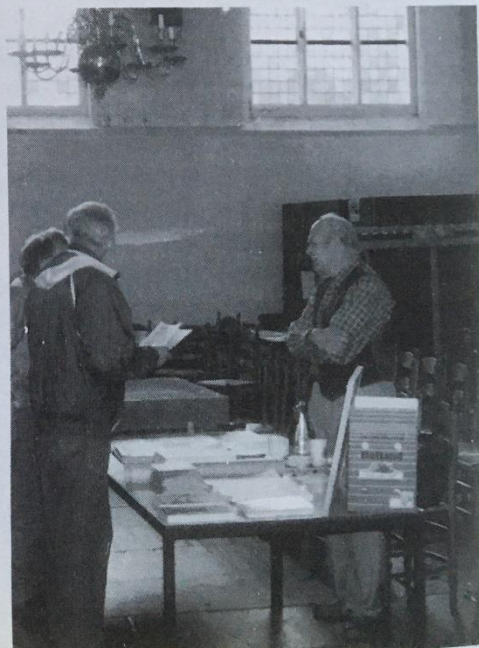
Ereleden van de Vereniging Oud Broek zijn de heren J.P. Mars en Dr. J.W. Niemeijer. Laatstgenoemde wijdt zich nog immer aan het beheer van de collectie, waarvoor het bestuur hem veel dank verschuldigd is.

Na afloop van het huishoudelijk gedeelte werd aan de heer en mevrouw Bionda een "La Fargue" overhandigd als teken van waardering van de Vereniging voor de verdienstelijke restauratie en verbouwing van hun huis aan het Leeteinde 8.

Het vervolg van de jaarvergadering stond in het teken van een lezing onder de titel "Historische Sprokkels" door de voorzitter van Suyderwou's Historie, de heer Buwalda (zie "Lezingen en excursie 1997").

Kleine tentoonstelling over de vroegere schoolgebouwen in Broek, tijdens de Open Monumentendag 1997

Open Monumentendag 1997

Op 13 september 1997 vond de elfde Open Monumentendag plaats, met als thema: "Monumentale Schoolgebouwen". In liefst 43 landen zijn in totaal 19 miljoen Europeanen op pad gegaan om hun monumenten van binnen te bekijken. Vereniging Oud Broek organiseerde (net als voorgaand jaar) twee rondleidingen door het beschermd dorpsgezicht. Aan de rondleiding van 11.00 uur hebben 24 belangstellenden deelgenomen en aan de rondleiding van 15.00 uur nog eens 17 belangstellenden. Daarnaast had de vereniging een kleine tentoonstelling met foto's en tekeningen van het voormalige schoolgebouw aan het Roomeinde ingericht in de Hervormde kerk. Daar werden ook de eerste exemplaren van de Broeker Bijdragen over "Scholenbouw in Broek in Waterland 1600 - 1975" (geschreven door R.S. van Eekelen) verkocht. Het thema van de Open Monumentendag 1997 was een mooie gelegenheid dit extra dikke 40^e nummer van de Broeker Bijdragen uit te brengen.

Excursie door het 'Waterlandse Amazonegebied', onder leiding van de opzichter van Staatsbosbeheer de heer Pieters (links achterin)

Als thema van de Open Monumentendag 1998 (12 september 1998) is landelijk gekozen voor: "Steengoed! De zorg voor historische bouwmaterialen". Aanleiding is het zilveren jubileum van de Stichting Federatie Monumentenwacht Nederland. Deze Monumentenwacht probeert het verval van cultuurhistorisch waardevolle gebouwen te voorkomen door het tijdig signaleren van gebreken, het adviseren over preventief onderhoud en het uitvoeren van klein herstel. Omdat ook 'hout' als bouw materiaal een rol speelt in dit thema zal vereniging Oud Broek zich beramen over een toepasselijke bijdrage aan de twaalfde Open Monumentendag.

Vereniging Oud Broek in Waterland / Jaarverslag 1997

Lezingen en excursie 1997

In 1997 werden door de vereniging drie bijzondere activiteiten georganiseerd. Na afloop van de algemene ledenvergadering van 29 mei 1997 verzorgde Dhr. Buwalda (voorzitter Suyderwou's Historie) een lezing onder de titel "Historische Sprokkels". Op donderdag 28 augustus organiseerde de vereniging een excursie door het "Waterlandse Amazonegebied", onder leiding van Dhr. Pieters (opzichter van Staatsbosbeheer). Donderdag 13 november volgde een druk bezochte lezing over "De wandelende terpen van Broek & omgeving", verzorgd door Mevr. Soonius (archeologe bij Archeologisch Adviesbureau, i.o.v. Provincie Noord-Holland). De drie, voor de Waterlandse cultuurhistorie, wetenswaardige verhalen worden in onderstaande alinea's kort samengevat.

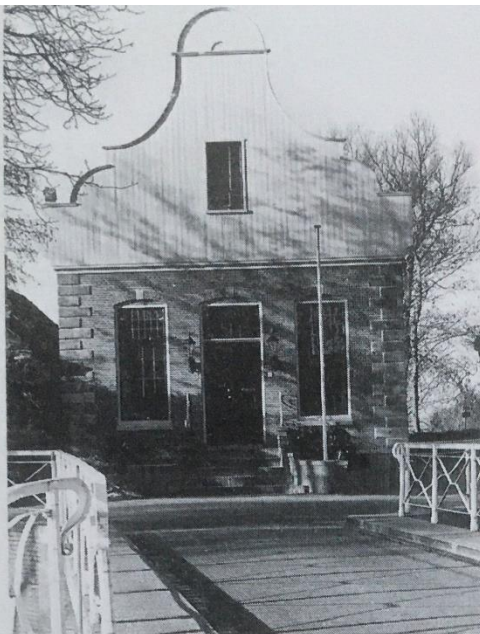
a) *Historische Sprokkels*

Aan de hand van tekeningen, verhalen, vondsten en opgravingen heeft dhr. Buwalda ons meegenomen op een reis door de geschiedenis van Zuiderwoude en omgeving. Verschillende periodes van voor- en tegenspoed passeerden de revue (van walvisvaart, via industrie molens tot zuivelhandel). Dhr. Buwalda beschreef, bijvoorbeeld, de wanhopige concurrentiestrijd met het machtige Amsterdam en hoe Zuiderwoude vervolgens uit armoede zijn torenklok aan de kerk van Broek in Waterland heeft verkocht.

De geschiedenis van de familie Buwalda loopt als een rode draad door zijn verhalen. Hij vertelde hoe zijn grootvader in 1866 vanuit Noord-Friesland over de Zuiderzee ("een zee van botters") naar Noord-Holland reist; op de Rijksnormaalschool in 5 jaar zijn acte onderwijzer en acte gymnastiek haalt; als jonge onderwijzer in Monnickendam komt werken en trouwt met de dochter van de hoofdmachinist van het stoomgemaal 'De Poel'. Op basis zijn historische kennis, overgeleverd via zijn grootvader, beschreef dhr. Buwalda, bijvoorbeeld, de ontwikkeling van Zuiderwouder molens tot - stoomgemalen. Zo maakt hij er op attent dat veel boerderijen stammen uit de periode 1880 - 1889, nadat het eerste stoomgemaal was geïntroduceerd en men niet langer terpen op oude kleischollen in het land hoefde te bouwen.

b) *Het Waterlandse Amazonegebied*

Dhr. Pieters heeft de geïnteresseerden een middag met zijn platbodem rondgeleid, om te laten zien wat het veel besproken "Waardevolle Cultuurhistorisch Landschap van Waterland" daadwerkelijk inhoudt. Het instandhouden van de (melk)veehouderij wordt doorgaans benadrukt als essentie voor behoud van het Waterlandse veenweidegebied. Er zijn echter nog maar enkele 'extensieve' boeren in Waterland, die het land zodanig beheren dat er een biotoop voor weidevogels behouden blijft. Een veehouder kan zijn brood niet langer verdienen als 'vaarboer', maar de veengrond blijkt wel zeer geschikt voor biologisch-dynamische landbouw. Door de rijkdom aan flora en fauna in verschillende percelen met elkaar te vergelijken toont dhr. Pieters aan waar de mogelijkheden liggen voor bescherming van ons internationaal vermaarde landschap.

Herstelde voorgevel van het voormalige gemeentehuis, De Erven 2

Momenteel zijn de meeste middelen voor beleidsvoering in Waterland gericht op hetzij natuurbehoud, hetzij verbeteren van de omstandigheden voor de (intensieve) landbouw. Deze twee ontwikkelingen (een hoog waterpeil, respectievelijk verdere verlaging van het waterpeil) staan lijnrecht tegenover elkaar. Om werkelijk te komen tot een goede visie voor het instandhouden van veenweidelandschap is kennis van de natuurwaarde de eerste vereiste. (Bijvoorbeeld de periode waarin het land met rust gelaten moet worden of de periode waarin ruige mest kan worden opgebracht.) Staatsbosbeheer wil deze kennis dan ook graag delen met gemeenten, provincie, rijk, natuur beschermende organisaties, landbouw, recreatieschap, maar zeker ook de dorpsbewoners. Alleen dan kunnen we eensgezind zorg dragen voor behoud van het "Waardevolle Cultuurhistorische Landschap van Waterland".

c) De wandelende terpen

In het kader van de ruilverkavelingen in Waterland wordt sinds begin jaren '80 een groot-schalige archeologische inventarisatie uitgevoerd. Mevr. Soonius leerde ons de vele historische 'bulten' in het Waterlandse landschap te herkennen en ons bewust te worden van de noodzaak tot bescherming van deze veenterpen. De, op dia vertoonde, landschappelijke monumenten variëren van grondverkleuringen die kunnen wijzen op een jachtkampje uit de Steentijd tot de fundamente van grootvader's afgebrande boerderij.

Het zijn deze unieke resten die deel uitmaken van het zogenaamde bodemarchief: het 'boek' dat we kunnen 'lezen', om iets te leren over het leven van onze voorouders en de ontstaans-geschiedenis van het veenweidegebied Waterland. Grote delen van het 'boek' zijn nog ongelezen en onbekend, maar worden door egalisatie of aanleg van wegen onleesbaar gemaakt. Met name de voortgaande ontwatering van de veengrond (klink, krimp en uiteindelijk oxydatie), leidt tot verdwijning van de archeologische resten. Sinds 1994 wordt de toestand van een aantal terpen, in verschillende waterhuishoudingssituaties, nauwkeurig in de gaten gehouden. Het plotseling 'boven water komen' van veenterpen die duizenden jaren onaangetast zijn gebleven moet absoluut worden voorkomen.

Collecties & Publikaties

Kan het feit dat er afgelopen verslagjaar geen omvangrijke tentoonstelling werd gehouden de oorzaak zijn geweest van het teruglopende aantal aanwinsten? Zo'n publieke presentatie van historische voorwerpen en afbeeldingen brengt - zo leert de ervaring - de bezoekers vaak op de idee het een of ander af te staan aan de verzameling van de vereniging. In ieder geval konden in 1997 slechts 7 nummers in de inventaris worden bijgeschreven, waaronder echter interessante objecten.

De heer H.G.M. te Boekhorst schonk een zgn. brandweerstok, met aan de bovenzijde het geschilderde wapen van Broek, vergezeld van opschriften "Brandspuit No 2". Aan deze stokken herkende men bij brand de spuitgasten en ze dienden bovendien om de kijkers op afstand te houden. Bij Raadsbesluit van 16 juni 1870 werden ze vervangen door draagpenningen. Een helm van de Broeker Vrijwillige Brandweer "Eensgezindheid", die van andere zijde ontvangen werd, sluit hierbij goed aan.

Een partij aardewerken scherven, destijds opgegraven bij de aanleg van de voetgangerstunnel onder de provinciale weg (dus op de plaats waar vroeger de Dorpsstraat liep) kreeg Oud Broek ten geschenke van de familie Boonders. Eveneens uit de grond afkomstig is een geëmailleerd winkelbord met het opschrift "Barbier K. Visser Mzn.". Het zou ooit aangebracht zijn geweest aan het pand Zuideinde 2. (Geschonken door G. van Gog aan de Molengouw.)

Door de vroegere secretaris M.H. Hoek (Monnickendam) werd de collectie verrijkt met een tekening, in 1972 gemaakt door onze helaas in het afgelopen jaar overleden dorpsgenoot W.J. van Bree. Het is een gezicht over het Havenrak richting de voormalige Nederlands-Hervormde pastorie.

Tegen het einde van het jaar werd een zilveren penning uit 1788 aangekocht, destijds geslagen ter herinnering van een bezoek aan Broek door de stadhouderlijke familie. De zijde waar de tekst is geplaatst, staat hieronder afgebeeld. De zijde met de beide wapenschilden is weergegeven op de voorkaft van dit jaarverslag.

Tekstzijde van de zilveren penning uit 1788, 'ter gedachtenis van het kort verblijf der vorstelijke familie'

Van de Broeker Bijdragen verschenen drie afleveringen (t.w. nrs 38 $\frac{1}{m}$ 40). Deze droegen de volgende titels: "Verhalende deurkalven. Een inventarisatie." (door dr. J.W. Niemeijer); "Broek en de walvisvaart in het midden van de zeventiende eeuw." (door prof. dr. J.R. Bruyn); "Scholenbouw in Broek in Waterland 16.00 - 1975" (door R.S. van Eekelen). In de zomer van 1998 zullen deze drie Broeker Bijdragen, samen met de nrs. 31 $\frac{1}{m}$ 37 uit voorgaande jaren, worden gebundeld tot een derde bundel van de Broeker Bijdragen. Dit derde deel zal vervolgens, naast de twee bestaande delen met wetenswaardige, gemêleerde informatie uit de rijke Broeker historie, door Oud Broek in de verkoop worden gebracht.

Veranderingen in het dorpsbeeld.

Het meest in het oog springend waren de veranderingen die werden aangebracht aan het voormalige gemeentehuis, De Erven 2. Na verkoop van dit pand door de gemeente Waterland begon men te verbouwen en werden aan de buitenzijde herstellingen verricht. Bij het schilderen van het exterieur werd het donkergroen van het voorschot veranderd in crèmegeel. Aan de gevel werden twee lantaarns aangebracht.

Aan de voormalige boerderij "Uit en Tuis" (Keerngouw 5) werden enige verbouwingen uitgevoerd. Daarbij zijn onder andere de daklijsten hersteld en dakramen aangebracht. Aan het einde van De Erven, bij nr. 40, verscheen een groot inrijhek met lantaarns, en even verderop, bij nr. 42, werden een brug en oprit aangelegd. Het huis Leeteinde 10 werd aan de noordzijde uitgebreid met een lage aanbouw in dezelfde stijl als het hoofdgebouw. Langs het Havenrak vertoonde een aantal van de nieuw geplaatste lantaarnpalen ernstige breuken door de strenge vorst. In de herfst van 1997 werden deze palen vervangen c.q. hersteld.

Inrijhek met lantaarns, De Erven 40

De doop van het joodse gezin Flesch, in de Broeker kerk

Op tweede pinksterdag 1841 vond een opmerkelijke gebeurtenis plaats in de Hervormde kerk van Broek in Waterland. Dominee Bitter bediende de doop aan Salomon, Sara en Mozes Flesch, een joods gezin dat kort tevoren in Broek was komen wonen. De levensloop van Salomon Flesch is opgenomen in dit jaarverslag, als een tijdsbeeld uit de vorige eeuw.

Joodse jeugd

In de 17^e eeuw zijn vele joden uit Centraal Europa naar de relatief tolerante Nederlanden gevlucht. Tot deze z.g. Asjkenazische joden behoorde ook de familie Flesch. Zij woonden op Uylenburg 12, in het hartje van de Amsterdamse jodenbuurt. Daar werd, op maandag 29 juni 1812, Salomon Mozes Flesch geboren. (De geboorte-acte vermeldt abusievelijk de achternaam "Vles".) Vader Mozes Hartog Flesch handelde in oude kleren en trad later ook op als sjoel-onderwijzer in een synagoge.

Onder koning Willem I werd de burgerlijke gelijkstelling nadrukkelijk gehandhaafd, hetgeen er toe leidde dat vele joden het volle Amsterdam verlieten en zich elders in de provincie vestigden. De familie Flesch vertrok naar Edam. Weldra waren daar genoeg joden om een kehilla te stichten. Toen de jonge Salomon 13 jaar werd vierde hij Barmitswa en nam daarmee de rechten en plichten op zich van een joodse man (werd zoon der wet). Een jaar later overleed zijn vader. Moeder Flesch voedde haar kinderen streng joods op.

Op 18 jarige leeftijd nam Salomon, inmiddels ook koopman, deel aan de tiendaagse veldtocht tegen de Belgen, waarvoor hij onderscheiden werd met het metalen kruis (gegoten van buitgemaakte Belgische kanonnen). Pas in mei 1835 werd Salomon als vrijwillig schutter ontslagen, maar tijdens een verlof kreeg hij verkering met de Amsterdamse dienstbode Sara de Jongh. Op 16 augustus 1837 trad hij met haar in het huwelijk. Het jonge paar vestigde zich in Monnickendam, waar op 19 mei 1838 hun dochter Klara werd geboren.

Bekering

Het dienstverband als schutter werd in 1835 omgezet in een milicienschap. In 1839 verbleef Salomon in het fort Rammekens op Walcheren. Het werd een keerpunt in zijn leven. Onbekenden hadden 2 tractaatjes en een bijbeltje in zijn ransel gestopt. Een der tractaatjes luidde: "Het verbond der belofte; eene plechtige en gemoedelijke aanspraak aan de kinderen van Abraham, Isaac en Jacob, behelzende eenige gewichtige beschouwingen over de tegenwoordige toestand, de verwachting en de toekomstige heerlijkheid van Israël". In dit tractaatje schreef Flesch later: "Wij hebben gevonden den Messias hetwelk is overgezet zijnde de Christus". Teruggekeerd in het gezin te Monnickendam bleek Salomon Sara niet te kunnen overtuigen. Zij wilde niets weten van een overgang naar het christendom. Er heeft zelf een echtscheiding gedreigd.

Het gezin verhuisde naar Amsterdam, waar hun dochter gestorven is, op nog geen 2 jarige leeftijd. Op 19 april 1840 werd een zoon geboren, genoemd naar grootvader Mozes. Kort na de geboorte van Mozes vertrok het gezin naar Broek in Waterland, waar dominee Hendrik Bitter op dat moment predikant was. Het brood werd verdiend door een winkelnering en makelaardij. Het gezin Flesch zal zich in het dorp en de gemeenschap goed op z'n plaats hebben gevoeld. Meer dan drie jaar zijn ze gebleven en dat zegt heel wat voor een onrustige man als Flesch.

Salomon en Sara gingen nog maar zelden naar de synagoge en het zal in Broek in Waterland opzien gebaard hebben dat Flesch in de winter van 1840/1841 godsdienst-oefeningen in de Hervormde kerk bijwoonde. Nadat hij Ds. Bitter had horen preken over het verraad van Judas, gaf hij te kennen met hem over het christendom te willen spreken. Inmiddels was ook Sara de richting van haar man ingeslagen.

Dit alles bleef in de joodse gemeenschap natuurlijk niet onopgemerkt. Enige rabbijnen brachten het echtpaar Flesch een bezoek en merkten al spoedig dat de kloof haast onoverbrugbaar was geworden. Het gesprek eindigde met het uitspreken van bedreigingen en vervloekingen. Een bejegening die Flesch en zijn vrouw pijnlijk moet hebben getroffen. Zij leken terug te schikken, maar vertelden hun leermeester Ds. Bitter het voorval. Ds. Bitter bemoedigde hen en dat leidde ertoe dat het echtpaar elkaar aankeek en beled: "Ja waarlijk, God heeft de wereld zo lief gehad, dat Hij zijn eniggeboren Zoon van haar heeft overgenomen". Het afscheid van de synagoge was nu openbaar geworden en een (pijnlijke) breuk met familie en vrienden was onontkoombaar. Smaad en vijandschap was hun deel. Volgens de overlevering is, bijvoorbeeld, geprobeerd om Salomon Flesch in het water te gooien.

Doopbediening

In mei 1841 werden de voorbereidingen getroffen voor het dopen van Salomon Flesch, zijn echtgenote Sara en hun zoontje Mozes. De kerkvoogdij besteedde f 85,- voor het schoonmaken van het kerkgebouw. Op vrijdagavond 28 mei legden Salomon en Sara voor de kerkenraad belijdenis van hun geloof af. Ds. Bitter drukte hun de hand en merkte op: "Zulk een sabbature sloeg tot hertoe voor ons niet".

Drie dagen later, tweede pinksterdag, was de grote dag aangebroken. In de mooie oude Hervormde kerk vond een drievoudige doopbediening plaats. De kerkvoogd had, met het oog op de verwachte toevloed van kerkgangers en mogelijke verstoring van joodse zijde, niets aan het toeval overgelaten. Men charterde acht 'oppassers', die tegen een vergoeding van f 1,- per persoon, voor een goede gang van de dienst moesten zorgen.

Het werd een opmerkelijke dienst. Buitengewoon groot was het aantal hoorders. Door de zorg van de heren kerkmeesteren was de orde uitmuntend en de stilte voorbeeldig en indrukwekkend. Ook ambtsbroeders uit andere plaatsen bleken present. Zij drongen aan op uitgave van de preek en een onbekend gebleven dichter schreef:

*Wat statig optocht treft mijn oog
Ik sta als van verbazing stom
Van alle kanten aangetogen
Treedt me in 's Heren aangetogen*

Het viel dominee Bitter moeilijk om in zijn preek zowel het gezin Flesch als de gemeente, de aanwezige ambtsbroeders en de overige toehoorders recht te doen. Hij had het immers uitzonderlijk druk gehad met alle voorbereidingen en de preek diende tevens als voorbereiding op het heilig avondmaal. De leidende gedachte was dat bekering tot Christus het beste geneesmiddel was voor verslagenheid des harte was. Ds. Bitter releveerde de verwerping van de Messias door de joden, die door Zijn opstanding uit de dood had bewezen Gods Zoon te zijn. In zijn toespraak gaf Ds. Bitter uiting aan zijn dankbaarheid dat hij kinderen van Abraham tot Jezus Christus mocht brengen, waarmee hij zich geheel een kind van zijn tijd toonde.

Aldus nog meer verbonden met de dorps- en kerkgemeenschap zette het echtpaar Flesch zijn werkzaamheden in Broek in Waterland voort. Op 28 december 1841 werd een zoon geboren, Christiaan Salomon geheten. Hij stief reeds 3 weken later en werd in de kerk begraven.

Op 3 april 1842 vierde Ds. Bitter zijn zilveren ambtsjubileum, maar zijn gezondheid moet reeds toen te wensen hebben overgelaten, want op 7 oktober 1842 stief hij. Dit heengaan zal het echtpaar Flesch zeer getroffen hebben. Ds. Bitter werd 48 jaar oud.

Een half jaar later stief de ook moeder van Flesch te Monnickendam. Vanwege de breuk in de familie heeft Salomon, de oudste zoon, ongetwijfeld niet deelgenomen aan de kaddish gebeden bij de begrafenis. Wederom een pijnlijke situatie.

Ook in huize Flesch werd nogmaals gerouwd. Op 26 november 1842 was opnieuw een zoon geboren, Carel genaamd, maar ook dit kind ontviel de getroffen ouders en wel op 30 april 1843. Hij werd eveneens begraven in de Broeker kerk. Salomon en Sara zijn daarna niet lang meer in Broek gebleven.

Afscheid van Broek en de weg tot predikant

In september 1843 verhuisde het gezin Flesch naar Kampen. Het is niet bekend waarom Salomon en Sara vertrokken zijn. Werd de kerkgang naar het gebouw waar twee zoontjes begraven lagen te zwaar? Speelde het heengaan van Ds. Bitter een rol of waren het economische motieven?

Zijn in Broek in Waterland verkregen attestatie leverde Salomon in bij de Hervormde gemeente in Kampen. Tijdens het kortstondig verblijf aldaar voelde Flesch de roeping om predikant te worden. Voor niet-academici was de weg naar de kansel in de Hervormde kerk echter verre van gemakkelijk. Flesch is later overgegaan naar de afgescheidenen, waar dat minder moeilijk was.

Hij kreeg het predikantschap evenwel niet in de schoot geworpen. Zijn eerste gemeente, in Elburg, was een door tweespalt ontstaan groepje van afgescheidenen. Economisch gezien was het een dieptepunt. 15% van de bevolking werd bedeed en allerwegen heerste armoede. Zo kwam Flesch van de ene moeilijkheid in de andere. Na enige keren in Edam te hebben gepreikt, werd hij aldaar beroepen als predikant. Helaas kon dit op kerkordelijke gronden geen doorgang vinden. De zoveelste teleurstelling.

Uiteindelijk belande Flesch in Rotterdam, waar hij voorganger werd van een groepje afgescheidenen. Volgens de overlevering trokken zijn preken veel toehoorders. Het gebeurde wel dat kerkgangers, die in de kerk geen plaats meer vonden, ladders tegen de ramen plaatsten en aldus toch enigszins deelhadden aan de dienst.

Rotterdam was de laatste woonplaats van Salomon Flesch. Na ruim 50 jaar kwam een einde aan zijn moeizame maar wetenswaardige leven. Hij overleed na een kortstondig ziekbed, op 9 december 1862.

Met toestemming uit "De Hoeksteen", 5/6 december 1993.

Bewerkt door Jan-Pieter Mars

Vereniging Oud Broek in Waterland / Jaarverslag 1997

Overzicht van baten & lasten over 1997.

<u>Inkomsten</u>		<u>Uitgaven</u>	
Contributies - 1996	f 1490,--	Lidmaatschappen	f 266,--
- 1997	f 3205,--	Verzekering	f 68,21
	f 4695,--	Bestuur- & secretariaatskosten	f 1264,16
Subsidie gemeente	f 592,--	Publicaties	f 2222,52
Rente	f 88,71	Aankopen	f 450,--
Giften & donaties	f 350,--	Bijeenkomsten	f 1126,--
Opbrengsten verkopen	f 170,--	Onderhoud molen	f 96,60
		Diversen	f 90,30
	<u>f 5895,71</u>		<u>f 5583,79</u>
Inkomsten	<u>f 5895,71</u>		
Uitgaven	<u>f 5583,79</u>		
Batig saldo	<u>f 311,92</u>		

Balans per 31-12-1997

Bank - rekening courant	f 2601,86	Kapitaal	f 6866,34
- rendementsrekening	f 4575,40	Batig saldo 1997	f 311,92
Tentoonstellingsmateriaal	f 1,--		
	<u>f 7178,26</u>		<u>f 7178,26</u>

* Toelichting bij baten & lasten 1997

Dankzij de inspanning van enige bestuursleden is in het verslagjaar nog een flink bedrag aan contributie over het vorige jaar geïnd. In 1997 is begonnen met het uitzenden van acceptgirobiljetten voor het innen van de contributies. Omdat een vrij groot aantal leden reeds uit eigen beweging had betaald omvatte deze nieuwe wijze van inning een beperkt aantal. Niettemin moest aan het eind van het verslagjaar geconstateerd worden dat het sturen van een aantal herinneringen noodzakelijk was.

Verheugend is dat meerdere leden een hoger bedrag overmaakten dan het minimum. Daarvoor hartelijk dank.

De relatief hoge post "Bestuurs- & secretariaatskosten" wordt verklaard doordat een voorraad accept-girobiljetten met bijbehorende enveloppen is aangeschaft voor enige jaren tegelijk. Er zijn in het verslagjaar enkele omvangrijke en dus dure Broeker Bijdragen verschenen. Vandaar het hoge bedrag onder de post "Publicaties".

Elimineren we van de post achterstallige contributies uit het overzicht, dan levert 1997 in feite een nadelig saldo op. Wanneer dit ook gaat gelden voor het overzicht van de baten & lasten over 1998 zal het bestuur zich moeten beraden over de hoogte van de contributie voor de komende jaren.

Vergeleken met vorig jaar ontbreekt onder het kopje "Balans per 31-12-1997" de post "Kas". Er wordt geen contante kas meer aangehouden; alle ontvangsten en betalingen lopen via de bank.

Aanmelding nieuwe leden

Wij hopen dat u, door het lezen van het jaarverslag 1997, een beeld heeft gekregen van het belangrijke cultuurhistorische werk dat door de vereniging Oud Broek wordt verricht. Vooral het vastleggen van historische gegevens en het bijhouden c.q. uitbreiden van de collectie kost veel tijd en geld. Elk jaar moet er onderhoud worden verricht aan de historische voorwerpen en objecten uit het dorp, zoals bijvoorbeeld het monumentale watermolentje dat de vereniging beheert. Wanneer u mensen kent die nog geen lid zijn van de vereniging zijn, maar Waterland wel een warm hart toe dragen, kunt u hen misschien op ons bestaan attenderen.

Onderhoud aan het historische watermolentje langs de A. van Disweg

Vereniging Oud Broek in Waterland / Jaarverslag 1997

Nieuwe leden krijgen een welkomstpakket, bestaande uit de laatste 2 jaarverslagen en de meest recente Broeker Bijdragen. Voor minimaal f 15,- per jaar worden de leden vervolgens op de hoogte gehouden van eventuele ontwikkelingen in het dorpsbeeld; draagt men bij aan het behoud van historische voorwerpen en objecten in het dorp; krijgt men de gelegenheid tot het bijwonen van lezingen en excursies omtrent Broek in Waterland en omgeving; ontvangt men het jaarverslag en 2 à 3 nieuwe Broeker Bijdragen per jaar. Reden te over om het onderstaande aanmeldingsstrookje in te vullen en op te sturen naar:

Dhr. H.G.M. te Boekhorst, Amerbos 44, 1025 ZM, Amsterdam-Noord. Tel: 020-6365435
(Rekeningnummer Vereniging Oud Broek: 31.07.02.194)

----- ✂ ----- ✂ ----- ✂

Hierbij meld ik mij aan als nieuw lid van vereniging Oud Broek.

Naam: _____

Adres: _____

Ik ontvang dan binnenkort een verwelkomingspakket &
in september een acceptgiro voor het betalen van de contributie.

----- ✂ ----- ✂ ----- ✂

Verkoop

De volgende uitgaven van Oud Broek worden tegen gereduceerde prijzen aangeboden:

- Broeker Bijdragen 1972 - 1979 (nrs. 1 $\frac{1}{m}$ 20). Gebundelde uitgave deel 1 f 20,--
- Broeker Bijdragen 1980 - 1987 (nrs. 21 $\frac{1}{m}$ 30). Gebundelde uitgave deel 2 f 20,--
- Beide bundels tezamen f 30,--

- Losse nummers van zowel de Broeker Bijdragen als de jaarverslagen f 2,--
- De prijs van de "Vogelvluchtkaat" (poster van oud Broek) blijft gehandhaafd f 5,--

E.e.a. af te halen aan het adres De Erven 26 (tel. 4031477).